

**Особливості організації навчально-виховного процесу в початкових
класах закладів загальної середньої освіти
у 2021-2022 навчальному році**

*Справжній ключ до швидкого отримання знань —
це усвідомлений розумний підхід до навчання.*

Ліндсі Коловіч

Організація освітньої діяльності у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році здійснюватиметься відповідно до законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р - <https://cutt.ly/OyA9z5p>), Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688) (у 1-4 класах), листом Міністерства освіти і науки України від 23.07.2021 №1/10-3101 «Щодо особливостей організації навчання», листом МОН України від 09.08.2021 № 1/9-404 «Про переліки навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2021/2022 навчальному році»

Виконання вимог Державного стандарту є обов'язковим для всіх закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності. Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених результатів навчання є освітня програма закладу загальної середньої освіти.

Освітня програма закладу освіти, який здійснює свою діяльність на різних рівнях освіти, може бути наскрізною (з 1 по 11/12 класи), або для певного рівня освіти.

Документ схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником.

Основою для розроблення освітньої програми є стандарт освіти відповідного рівня.

З урахуванням поетапного переходу закладів освіти на здійснення діяльності за новим Державним стандартом у 2021/2022 навчальному році освітня програма закладу освіти може розроблятися на основі: для 1-2 класів - Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм (наказ МОН від 08.10.2019 № 1272); для 3-4 класів - Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм (наказ МОН від 08.10.2019 № 1273).

Структура навчального року (за чвертями, півріччями, семестрами, триместрами), тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладом

загальної середньої освіти у межах часу, передбаченого освітньою програмою.

Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів та має забезпечувати безпечні та нешкідливі умови здобуття освіти.

Режим роботи закладу загальної середньої освіти визначається закладом освіти на основі відповідних нормативно-правових актів. У цілому, навчальний день не повинен перевищувати час, що визначають за кількістю академічних годин, передбачених навчальним планом закладу загальної середньої освіти, та тривалістю перерв між уроками. Для кожного класу розклад дзвінків є гнучким і коригується вчителем з урахуванням особливостей учнів класу та дидактичної доцільності запланованої на день навчальної діяльності.

Структура і тривалість навчального року, навчального тижня, навчального дня, занять, відпочинку між ними, форми організації освітнього процесу визначаються відповідно до статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту».

Окрему увагу вчителів потрібно звернути на організацію сучасного освітнього середовища. Оскільки у шкільному житті зараз велика частка припадає на групову, ігрову, проєктну і дослідницьку діяльності, мають бути урізноманітнені варіанти упорядкування освітнього простору. Крім класичних варіантів класних кімнат, доцільно використовувати новітні, наприклад мобільні робочі місця, які можна легко трансформувати для групової роботи.

У плануванні й дизайні освітнього простору першочерговим має бути спрямування на розвиток дитини і мотивації її до навчання.

Відповідно до додатку 2 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, залежно від призначення навчальних приміщень використовуються різні види навчальних меблів: робочі столи учнів (двомісні та одномісні) та стільці зі спинками різних ростових груп, робочі столи учнів регульовані (одномісні та двомісні), стільці зі спинками регульовані, столи лабораторні, дошки, відкриті шафи, стелажі, вітрини тощо. Перевага надається робочим столам учнів та стільцям, що запобігають порушенню постави в учнів, забезпечують мобільні робочі місця та легко трансформуються для роботи у групах. У кожному навчальному приміщенні необхідно передбачати 2-3 розміри відповідно промаркованих меблів з перевагою одного із них. Для профілактики порушень постави не менше 2-х разів на рік учнів пересаджують на інші ряди, не порушуючи відповідності групи меблів їх зросту та з урахуванням гостроти зору і слуху.

У разі обладнання в навчальних приміщеннях початкової школи місця відпочинку учнів (ігровий осередок) з килимами для сидіння та гри, стільцями, кріслами або подушками з м'яким покриттям, вони повинні легко очищатися. Організація освітнього процесу не повинна призводити до перевантаження учнів та має забезпечувати безпечні, нешкідливі та здорові

умови здобуття освіти. Використання друкувальних та (або) копіювальних пристроїв у навчальних приміщеннях дозволяється при відсутності учнів та по завершенню навчальних занять. Після використання таких пристроїв приміщення необхідно провітрити. Гігієнічні правила складання розкладу навчальних занять та розподілу навчального навантаження протягом тижня наведені у додатку 7 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти. Допустима сумарна кількість годин (навчальних занять) тижневого навантаження учнів наведена у додатку 8 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти. Для кожного класу розклад дзвінків є гнучким і коригується вчителем з урахуванням особливостей учнів класу та дидактичної доцільності запланованої на день навчальної діяльності.

Початок навчального дня у початковій школі не повинен бути раніше 8:00 години, початок занять у другу зміну - не пізніше 14:00 години. У закладах освіти, які працюють у дві зміни, навчання учнів 1-4 класів повинно бути організовано у першу зміну. Відповідно до пункту 2 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, безперервна навчальна діяльність учнів (тривалість навчальних занять) не може перевищувати: у 1-му класі - 35 хв., 2-4-х класах - 40 хв. Організація здвоєних навчальних занять і використання інших форм організації освітнього процесу, що впливають на тривалість навчальних занять, допускається за рішенням педагогічної ради закладу освіти та повинні відповідати віковим особливостям дітей.

Відповідно до пункту 3 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, тривалість перерв між навчальними заняттями для учнів 1-4-х класів рекомендується не менше 15 хв., великої перерви - 30 хв. (для прийому їжі). Замість однієї великої перерви можна влаштовувати дві перерви по 20 хв., після другого та третього навчальних занять - для учнів 1-4-х класів. У середині здвоєного навчального заняття необхідно організувати перерву тривалістю 10 хв. для активного відпочинку.

Відповідно до пункту 4 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, розклад навчальних занять повинен враховувати оптимальне співвідношення навчального навантаження протягом тижня, а також чергування протягом дня і тижня навчальних занять з навчальних предметів природничо-математичного, суспільно-гуманітарного циклів із навчальними предметами художньо-естетичного, фізкультурно-оздоровчого та технологічного циклів з урахуванням Гігієнічних правил складання розкладу навчальних занять наведених у додатку 7 Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у закладах загальної середньої освіти (додаток 2 до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 р. за № 229/6517, із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти N 572 від 09.10.2002 наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 921

від 17.08.2012 наказом Міністерства освіти і науки N 401 від 08.04.2016) клас може ділитися на групи під час вивчення української та іноземної мов за умови більше 27 учнів у класі, під час проведення практичних занять з інформатики з використанням комп'ютерів за умови не менше 8 учнів у групі. Можливість поділу класів на групи при вивченні окремих предметів має бути зафіксована в освітній програмі закладу освіти.

Під час організації освітнього середовища класів НУШ та їх комплектації слід зважати на Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи, затверджений наказом МОН від 07.02.2020 № 143.

Зауважте! Наказ МОН від 13.02.2018 № 137 «Про затвердження Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи» втратив чинність (наказ МОН від 25.03.2020 № 453). Перелік встановлює вимоги до засобів навчання та обладнання в навчальних кабінетах початкової школи державних та комунальних ЗЗСО, враховуючи вимоги новітніх освітніх технологій і методів навчання. Укомплектовуючи кожен навчальний кабінет початкової школи, пам'ятайте, що обладнання має: забезпечувати реалізацію освітніх та навчальних програм; враховувати особливості закладів та потреби учасників освітнього процесу; відповідати вимогам санітарного законодавства, пожежній та електробезпеці, вимогам охорони здоров'я учнів і охорони праці працівників забезпечувати ергономічний режим роботи закладу.

Вимоги до обладнання в початковій школі: оснащення навчального кабінету початкової школи повинно відповідати вимогам Державного стандарту початкової освіти. Також — іншим нормативно-правовим актам. (Типовий перелік комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти (наказ МОН від 02.11.2017 № 1440), до меблів Санітарне законодавство ДСТУ 22046:2004 «Меблі для навчальних закладів. Загальні технічні умови» ГОСТ 11015-93 (ИСО 5970-79) «Столи учнівські. Типи і функціональні розміри»).

У Переліку засобів навчання та обладнання передбачено необхідну кількість засобів навчання та обладнання: окремо для обладнання, витратних матеріалів та електронних освітніх ресурсів; для дев'яти освітніх галузей: мовно-літературної мовно-літературної (іншомовна освіта) математичної природничої технологічної інформатичної соціальної і здоров'язбережувальної громадянської та історичної мистецької. Засоби навчання та обладнання: вимоги до супроводжувальних документів Кожен засіб навчання та обладнання, окрім деяких витратних матеріалів, обов'язково повинен мати: гігієнічний сертифікат або висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи технічний паспорт на виріб декларацію про відповідність вимогам технічних регламентів інструкцію про використання та зберігання українською мовою методичне забезпечення для різних видів робіт відповідно до навчальних програм початкової школи

Учорашні дошкільники нетерпляче чекають першого вересня, мають позитивне налаштування на навчання. Бути щасливим володарем портфеля, підіймати руку на уроці, отримувати відмітки — все це як чудова гра. Та згодом може виявитися, що грати не так уже й цікаво. Але «вийти з гри» вже неможливо. Численні обов'язки та обмеження першокласника змінюють позитивний образ школи. Якщо дитина не справляється з психоемоційними навантаженнями, то: шкільні ситуації стають джерелом стресу знижується працездатність та успішність навчання. І тому чи не найважливіше слово для маленького першокласника у перші дні, тижні та навіть місяці навчання у 1 класі є слово АДАПТАЦІЯ.

Адаптацію інколи розуміють як процес пристосування. Проте адаптація — це не лише звикання до чогось. Це здатність розвиватися в тому середовищі, в яке потрапив. Тобто в ситуації шкільного навчання дітям важливо: а) залишитися самими собою б) зберегти родинні цінності, поєднавши їх із новими, що формуються внаслідок нових соціальних контактів. Гармонійно вбудований у структуру особистості новий досвід даватиме дитині ресурс для подолання складних ситуацій шкільного життя.

Виокремлюють п'ять умов успішної адаптації першокласників в перший місяць навчання, коли діти: знайомляться зі школою та класом, мають легкий портфель, без важкого приладдя і книжок вивчають безпечну дорогу від дому до школи, опановують і приймають правила класу, напроцьовують алгоритми повсякденного життя в школі.

Задля успішної фізіологічної та психологічної адаптації у нормативних документах прописані певні особливості організації навчально-виховного процесу в перших класах, як-то: навчання відбувається лише в першу зміну, уроки тривають 35 хв., перші два тижні не більше трьох уроків на день, перерви тривають від 15 хв., на кожному уроці проводять фізкультурні хвилинки, домашні завдання не передбачені, один день на тиждень є розвантажувальним, протягом першого місяця навчання один урок на день проводять надворі, оцінювання здійснюється словесно, оцінки не фіксують у шкільній документації, для груп подовженого дня передбачено денний сон (півтори години) та облаштування відповідних кімнат основним методом навчання першокласників є гра.

Перші тижні навчання в 1-му класі — важливий етап для створення в класній спільноті: атмосфери прийняття, довіри, взаємозацікавленості бажання слухати одне одного, висловлюватися. основи для усної взаємодії учителя з учнями та учнів між собою. Тому у вересні потрібно приділяти ключову увагу: знайомству коротким розповідям про захоплення, улюблені ігри тощо.

Пам'ятаємо про те, що основна мета початкової освіти в НУШ: гармонійний розвиток та виховання особистості дитини; збагачення досвіду життєдіяльності школяра на основі ціннісних орієнтацій, формування ключових і предметних компетентностей та пізнавального інтересу.

Навчальний процес потрібно будувати таким чином, щоб уроки були цікавими та пізнавальними. Учнів потрібно вчити жити разом, працювати разом, шанувати та цінувати один одного. Тому доречним буде використання кооперативного (робота в групах) та перевернутого навчання (конструювання навчальної ситуації, використання активних й інтерактивних методів навчання).

Ефективними у роботі зі школярами будуть також:

- 1) інтерактивні методи навчання,*
- 2) креативні методів навчання;*
- 3) когнітивні методів навчання;*
- 4) системи знань, що утворені шляхом трансформації методів навчання до рівня форм навчання (метод проєктів), які спонукають учнів до активної творчої діяльності, дають змогу підвищити ефективність уроку, а також сприяють вмінню висловлювати власні думки;*
- 5) складання та розв'язування ребусів, кросвордів, проведення інтелектуальних ігор (вікторина, КВК), сюжетно-рольових ігор (інсценізація, пантоміма).*

Це дасть можливість навчити учнів вчитися, підтримати їх пізнавальні здібності, стимулювати дослідницькі зацікавлення, стимулювати до пошуку різних шляхів розв'язання проблем як можливостей для нових відкриттів, підвищити впевненість в собі (діти не будуть боятися помилитися), розвивати вміння відстоювати свою позицію, презентувати себе, критично мислити, тобто успішно розвивати ключові, предметні та міжпредметні компетентності, наскрізні вміння, які допоможуть бути успішними в навчанні та житті загалом.

Уроки в початковій школі потрібно проводити в атмосфері довіри, взаємоповаги, творчості.

Реалізації компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів сприяють:

- 1) розширення діапазону організаційних форм, методів навчання, способів навчальної взаємодії, що мають на меті практичну спрямованість навчання;*
- 2) зміни підходів до підготовки і проведення уроку як основної форми організації навчальної діяльності (встановлення міжпредметних зв'язків, використання міжпредметної тематичної інтеграції);*
- 3) інтеграції шкільного навчання з соціокультурним середовищем.*

Якість початкової освіти залежить від професійних компетентностей вчителя початкових класів. Однією з яких є предметна компетентність, що полягає у здатності вчителя до використання предметних знань в освітньому процесі, до інтеграції знань з різних освітніх галузей, до добору доцільних

форм, методів, технологій та засобів навчання. А також в умінні використовувати вчителем методику навчання предметів (інтегрованих курсів) у межах відповідної освітньої галузі шляхом формування системи понять в учнів у межах освітньої галузі на основі сучасних наукових здобутків. Ефективність роботи здебільшого залежить від відповідального ставлення до неї, а наслідком такої роботи є підвищення професійної майстерності та самооцінки.

Отже, плануючи організацію освітнього процесу в 1 класі вчителів, необхідно врахувати наступну інформацію:

наказ МОН №923 "Про затвердження методичних рекомендацій щодо адаптаційного періоду для учнів першого класу у Новій українській школі". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3xdEr2M>

методичні рекомендації щодо адаптаційного періоду для учнів першого класу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bit.ly/3iVbzXE>.

Державний стандарт початкової освіти, регламентуючи свободу педагогічних спільнот у виборі шляхів навчання, виховання і розвитку школярів, відкриває можливість вибору та створення власного навчального забезпечення освітнього процесу. Чинні вимоги до його якості доповнюються показниками, що відповідають пріоритетам нового Державного стандарту і передбачають: реалізацію ідеї інтеграції; дослідницький підхід до формування умінь; конструювання знань, а не їх відтворення; організацію пошуку інформації з різних джерел; розвиток критичного мислення, творчості тощо.

У межах академічної автономії, відповідно до частин третьої та четвертої статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту» питання організації освітнього процесу, виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників. У 1-4 класах закладів загальної середньої освіти пропонується працювати за підручниками, що за результатами конкурсного відбору отримали гриф «Рекомендовано для використання в закладах загальної середньої освіти» і надруковані за кошти державного бюджету.

Використання навчальних посібників, зошитів із друкованою основою, що доповнюють зміст підручників, утворюють разом із ними навчальні комплекти, є необов'язковим і може мати місце в освітньому процесі лише за умови дидактичної доцільності навчальних видань для реалізації нових підходів у роботі з учнями, дотримання вимог щодо уникнення перевантаження учнів та добровільної згоди усіх батьків учнів класу на фінансове забезпечення. Усі навчальні посібники, у тому числі електронні освітні ресурси, що обрані для використання в освітньому процесі, мають мати схвалення для використання в закладах освіти. З переліками такої літератури можна ознайомитись на сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» за покликанням: <https://bit.ly/2UTCODB> або листом МОН України від 09.08.2021 № 1/9-404 «Про переліки навчальної літератури та навчальних

програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2021/2022 навчальному році».

З урахуванням переходу закладів освіти на здійснення діяльності за новим Державним стандартом у 2021/2022 н.р. освітня програма закладу освіти може розроблятися на основі:

для 1-2 класів - Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм (наказ МОН від 08.10.2019 № 1272);

для 3-4 класів - Державного стандарту початкової освіти (2018), типових освітніх програм (наказ МОН від 08.10.2019 № 1273).

У навчальному плані освітньої програми закладу освіти конкретизується розподіл годин інваріантного (у випадку викладання інтегрованого курсу двома педагогічними працівниками) та варіативного складників.

Звертаємо увагу, що під час складання освітніх програм закладів освіти та відповідних навчальних планів заклад освіти має повноваження здійснювати перерозподіл навчальних годин навчального плану в межах 15 % від загального обсягу навчального навантаження. При цьому можливо є зміна моделей інтеграції освітніх галузей. Використання годин варіативного складника навчальних планів може йти на збільшення годин на вивчення окремих предметів інваріантного складника, упровадження курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять. Вибір між упровадженням курсів за вибором і проведенням індивідуальних консультацій та групових занять, заклад освіти здійснює з урахуванням індивідуальних навчальних можливостей та пізнавальних інтересів здобувачів освіти і спрямовує на забезпечення умов диференціації та індивідуалізації освітнього процесу. З цією метою та відповідно до п.7 статті 12 Закону України «Про повну загальну середню освіту» щодо функціонування міжкласних груп у навчальному плані, починаючи з 2 класу, під час розподілу годин варіативного складника можна передбачити вивчення курсів за вибором між класними групами. Умовою для їх формування має бути запит батьків, наявність груп дітей з різними пізнавальними інтересами, готовність педагогів до проведення курсів за вибором та більше 1 класу на паралелі у закладі освіти. У разі включення курсів за вибором для міжкласних груп до навчального плану кількість годин варіативного складника для певної паралелі не повинна перевищувати суми годин варіативного складника для кожного класу. У розкладі уроків такі курси мають бути в кінці навчального дня.

Варіативність організації освітнього процесу в 1-4 класі забезпечується двома типовими освітніми програмами, що відрізняються моделями інтеграції змісту освітніх галузей та його визначеністю/ невизначеністю за роками навчання. Спільним для обох освітніх програм є підходи до організації освітнього процесу та оцінювання результатів навчання здобувачів освіти. Освітня програма закладу освіти, який здійснює свою діяльність на

різних рівнях освіти, може бути наскрізною (з 1 по 12 класи), або для певного рівня освіти. Документ схвалюється педагогічною радою закладу освіти та затверджується його керівником. Основою для розроблення освітньої програми є стандарт освіти відповідного рівня (у такому випадку освітня програма закладу освіти затверджується Державним органом якості освіти України за результатами експертизи на відповідність Державному стандарту освіти).

Освітні програми розробляються закладами освіти, науковими установами, іншими суб'єктами освітньої діяльності та затверджуються відповідно до Закону України «Про освіту» та спеціальних законів. Освітні програми повинні передбачати освітні компоненти для вільного вибору здобувачів освіти. Заклади освіти можуть використовувати типові або інші освітні програми.

У навчальному плані освітньої програми закладу освіти конкретизується розподіл годин інваріантного (у випадку викладання інтегрованого курсу двома педагогічними працівниками) та варіативного складників. У разі використання варіативної години на вивчення курсу за вибором до переліку навчальних програм, який є складником освітньої програми, додається програма цього курсу.

Звертаємо увагу, що програма курсу за вибором повинна мати відповідний гриф і входити до переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання у початкових класах закладів загальної середньої освіти (Лист МОН України від 09.08.2021 № 1/9-404 «Про переліки навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2021/2022 навчальному році»).

При розподілі варіативного складника навчального плану слід враховувати, що гранично допустиме навантаження вираховується на одного учня, а уроки фізичної культури не враховуються при визначенні цього показника.

Загальний обсяг навчального навантаження визначається у навчальному плані, очікувані результати навчання здобувачів освіти окреслюються у навчальних програмах предметів/інтегрованих курсів (що є складниками освітньої програми). В освітній програмі закладу освіти, яка складена на основі типової освітньої програм чи іншої освітньої програми, що може бути впроваджена відповідно до чинних нормативних документів, навчальні програми предметів/інтегрованих курсів подаються переліком. На основі навчальної програми предмета/інтегрованого курсу вчитель складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу.

Автономія вчителя забезпечується академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів

навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання. Вчитель має право на вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників.

Розробляючи календарно-тематичне та поурочне планування вчителю/вчительці необхідно самостійно вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання, бажано враховувати при цьому послідовність розгортання змісту в обраному ними підручнику. Учитель може самостійно переносити теми уроків, відповідно до засвоєння учнями навчального матеріалу, визначати кількість годин на вивчення окремих тем. Адміністрація закладу загальної середньої освіти або працівники методичних служб можуть лише надавати методичну допомогу вчителю, з метою покращення освітнього процесу, а не контролювати його.

Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти у навчальних програмах з усіх предметів і курсів передбачено 20% резервного часу. При складанні календарно-тематичного планування учитель може використовувати його на власний розсуд, наприклад, для вдосконалення вмінь, дослідження місцевого середовища (довкілля), у якому мешкають діти, краєзнавчих розвідок, дослідницько-пізнавальних проектів та екскурсій, зокрема з ініціативи дітей. Крім того, пропонується наприкінці кожної чверті планувати корекційно-рефлексійний тиждень для подолання розбіжностей у навчальних досягненнях учнів. З метою створення умов для проектної діяльності учнів, здійснення спостережень, досліджень, виконання практико орієнтованих завдань протягом навчального року пропонується виділити час на проведення навчально-пізнавальної практики, екскурсій. Вибір змісту і форм організації такої навчально-пізнавальної практики заклад освіти визначає самостійно.

Ефективність планування педагогічними працівниками своєї діяльності, використання сучасних освітніх підходів до організації освітнього процесу забезпечує досягнення обов'язкових очікуваних результатів здобувачами освіти визначених Державними стандартами загальної середньої освіти. При плануванні вчителі керуються:

- нормативно-правовими документи та законодавчими актами;
- освітньою програмою: вчитель повинен знати про функції освітньої програми, концепцію навчання, конкретні цілі і зміст, оцінювання і можливі критерії навчання;
- календарно-тематичним плануванням;
- власними акцентами школи, планом заходів, правилами, положеннями тощо;
- загальноприйнятими рекомендаціями (наприклад, інструктивно-методичні рекомендації щодо здійснення формувального та

підсумкового оцінювання, забезпечення благополуччя учнів, порядок реагування на булінг, спеціальні навчальні заходи, співпраця між батьками і школою тощо).

Здійснюючи планування, учитель обов'язково враховує основні аспекти змісту прописані в Державних стандартах загальної середньої освіти. А саме:

- право на розвиток як людини;
- перетворення на активну особистість, яка ставить перед собою цілі;
- навчання має пробуджувати позитивні емоційні переживання;
- діяльність повинна стимулювати розвиток навичок;
- учні повинні відчувати, що теми, які викладають учителі, мають для них важливе значення;
- базова освіта повинна зміцнювати самотність учнів як людей і учнів.

Календарний (календарно-тематичний) план:

- основний робочий документ, який визначає педагогічну діяльність вчителя та допомагає досягти очікуваних результатів навчання;
- розробляється відповідно до: Державних стандартів загальної середньої освіти; навчальної програми предметів/курсів; модельних навчальних програм (якщо такі передбачені); освітньої програми закладу освіти;
- синхронізується з освітньою програмою закладу освіти;
- забезпечує компетентнісний та інтегрований підходи у викладанні;
- планування змісту освіти, способів і напрямів отримання очікуваних результатів навчання.

Традиційно у 2021-22 н.р. календарно-тематичне та поурочне планування здійснюють вчителі в довільній формі. Воно визначає послідовність і тривалість окремих елементів навчальної діяльності (ігор, занять, уроків тощо). Співвідношення часток освітніх галузей, що реалізуються через інтегровані курси або окремі предмети, може відрізнятися за тижнями. Баланс навчального часу між галузями періодично унормовує учитель/вчителька.

- **Основні аспекти планування:**
- Циклічність освітнього процесу
- Етап 1. Планування: визначення навчальних і поведінкових цілей для учнів; визначення показників успіху і планування отримання свідчень; обговорення підходів, стратегій, рішень і їх застосування; визначення особистих навчальних цілей і процесу самооцінки.
- Етап 2. Реалізація: педагог проводить навчальне заняття.
- Етап 3. Оцінювання (моніторинг). Педагог оцінює успішність проведення навчального заняття шляхом: розгляду показників успішності; осмислення ефективності підходів, стратегій і рішень, використовуючи приклади спостережень за поведінкою учнів.

- Етап 4. Аналіз: порівняти, проаналізувати, зробити висновки і визначити причинно-наслідкові зв'язки між тим, що виявилось ефективним і неефективним, а також пов'язаними з цим обставинами і результатами.

- Етап 1. Планування: виробити новий підхід і застосування, базуючись на отриманому розумінні підвищення якості освітнього процесу.

- Сучасне освітнє середовище, програми та засоби навчання

- зростає частина проектної, командної, групової діяльності в освітньому процесі

- урізноманітнено варіанти організації освітнього простору в класі (мобільні робочі місця, які легко трансформуються для групової роботи; окремі приміщення з відкритим освітнім простором)

- планування, дизайн освітнього простору спрямований на розвиток дитини і мотивації її до навчання

- широке використання ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення лабораторної бази для вивчення предметів природничо-математичного циклу

- запровадження ІКТ у всіх видах діяльності (від одноразових проєктів до системного процесу): розширення можливостей педагогів, оптимізація управлінських процесів

- розвиток інфраструктури для забезпечення різних форм навчання: онлайн платформа з навчальним і методичним матеріалами для учнів, вчителів, батьків, керівників закладів освіти

- розширення освітнього простору: сучасні лабораторії, музеї, обсерваторії, відкриті навчальні курси тощо

- створення умов для навчання учнів з особливими потребами (індивідуальні програми розвитку, корекційно-реабілітаційні заходи, психолого-педагогічний супровід, засоби навчання)

- Освітнє середовище у початкових класах, де відбувається основна навчальна діяльність молодших школярів, має бути безпечним місцем, де діти відчуватимуть себе захищеними. Крім цього, воно має відображати філософію концепції Нової української школи та освітню програму.

- Усі школярі гідні навчатися у середовищі, де забезпечені їхні потреби – базові потреби, потреби у навчанні, створені додаткові умови (для дітей з особливими освітніми потребами). У такому освітньому просторі є баланс між навчальними видами діяльності, ініційованими вчителем, та видами діяльності, запропонованими самими дітьми. Учні мають можливості робити власний вибір, розвивати нові та удосконалювати наявні практичні навички, отримувати нові знання, зміцнювати своє позитивне ставлення до інших.

- Планування на рік

- Вчителі розробляють річний план з певною метою. Актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути

сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій, і є інтегрованою характеристикою особистості.

- Одним із шляхів подолання розрізненості, не системності, фрагментарності в засвоєнні молодшими школярами предметів початкової школи, забезпечення цілісного сприймання й усвідомлення навчального матеріалу є інтегративна спрямованість шкільного навчання й виховання. Саме в процесі інтегрованого вивчення шкільних предметів дитина здатна досягнути сутності явища, поняття, вчинку, у неї виробляються комплексні практичні уміння й навички, що сприяють оптимальній взаємодії дитини з оточуючим її світом.

- Професійні компетентності вчителя при плануванні:
- знає цілі та зміст навчання для певного класу;
- які предмети/інтегровані курси реалізують зміст освітніх галузей;
- уточнення змісту річного плану: чого слід навчитися;
- диференціація завдяки тому, що вчитель знає своїх учнів;
- як проводити формувальне та підсумкове оцінювання;
- які використовувати друковані навчальні матеріали (підручники, книги, зошити, блокноти тощо);
- який матеріал є готовим до використання, що треба створювати самому;
- які практико-орієнтовані, конкретні матеріали потрібні вчителю (наприклад, інструменти для застосування дослідницьких методів, дидактичний матеріал тощо);
- які ще матеріали, крім підручників і зошитів, потрібні кожному учневі;
- які методи роботи використовувати, наскільки наочною є орієнтація на учня;
- як проінформувати батьків про цілі та зміст навчального року;
- яка роль учнів у плануванні навчальної діяльності;
- яку підтримку надати учням у навчанні.
- Планування на день: основні аспекти
- визначення навчальних і поведінкових цілей для учнів
- визначення показників успіху і планування отримання свідчень
- визначення підходів, стратегій, рішень і їх застосування
- визначення особистих навчальних цілей і процесу самооцінки
- Джері Філіпс визначив 5 етапів навчання (збільшує засвоєння на 95%):
- увага;
- інформація;
- обробка інформації;
- висновки і розуміння;
- застосування на практиці.
- Планування на день: освітній процес
- визначення чітких цілей та підцілей

- підтримка учня вчителем
- безперервний, реалістичний і конструктивний зворотний зв'язок
- пропозиції щодо зміни діяльності
- структурований розклад
- відповідна тривалість робочих періодів і перерв
- розподіл ролей при виконанні завдань у групах
- оцінювання (слід ретельно вивчити якість)
- Участь учнів у плануванні
- учні - активні учасники
- учні навчаються ставити цілі і вирішувати завдання як самостійно, так і разом з іншими
- навчання розглядається як невід'ємна частина розвитку особистості
- цілі навчання – рефлексія щодо навчання, досвіду та емоцій (мета-когнітивні навички)
- позитивні емоційні переживання, пов'язані з навчальними ситуаціями, сприяють якісному навчанню, благополуччю та розвитку «Я-концепції»

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, вчителю необхідно не лише використовувати в своїй роботі стандартні методи організації освітнього процесу, а й більшою мірою виявляти ініціативу і спрямовувати навчання і виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності. Як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захопливі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо.

Учні:

- діляться своїми очікуваннями щодо змісту, шкільних екскурсій, методів роботи, співпраці тощо;
- розробляють інструкції/правила для класу, визначають, як треба діяти і вести себе у класі та в інших ситуаціях;
- вирішують яку підтримку в навчанні очікують отримати від вчителя; як можуть допомогти своєму другу/подрузі
- домовляються як створити/зберегти атмосферу, в якій всі досягають успіху.

Планування тематичного навчання

Тематичне навчання – інтегроване викладання. Мета інтегрованого викладання: надати учням можливість побачити взаємозв'язки та взаємозалежності між явищами, що вивчаються; допомогти учням пов'язати знання і навички з різних галузей і структурувати їх як значущі одиниці; допомогти учням у застосуванні своїх знань і накопичуванні досвіду участі в колективному формуванні знань через проведення дослідницької діяльності,

яка поєднує різні напрями знань; надати учням підтримку, спрямовану на розширення та структурування свого світогляду.

Плануючи тематичний день, учитель об'єднує блоки знань із різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприйняття, мислення, почуттів учня. Тематичне навчання забезпечує формування у молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно, емоційно, сприяє поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування. Під час планування тематичного дня вчитель може створити інтелектуальну карту (ментальну карту, карту пам'яті, діаграму зв'язків тощо) – це метод структурування концепцій із використанням графічного запису (створення ментальної карти – ресурс: Нова українська школа: посібник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. — Київ : Літера ЛТД, 2018. — 160 с.).

Тематичне навчання:

- 1 клас – 33 теми/нова тема – щотижня. Кожна тема має 4 підтеми/питання (понеділок - четвер). П'ятниця - виведення нового знання, рефлексія.

- 2 клас – 9 тем/нова тема щомісяця. Кожна тема розглядається через ключові проблемні питання, які групуються відповідно до 4 складових: 1) пізнання себе; 2) пізнання соціуму; 3) пізнання природи; 4) виведення нового знання, рефлексія, оцінювання (питання повторюються у кожній темі та забезпечують системність навчання).

3-4 класи – 9 тем/нова тема щомісяця. Кожна тема розглядається через ключові проблемні питання, які групуються відповідно до 4 складових: 1) пізнання себе; 2) пізнання соціуму; 3) пізнання природи; 4) виведення нового знання, рефлексія, оцінювання компетентностей та навчальних досягнень учнів (питання повторюються у кожній темі та забезпечують системність навчання).

Вибір методів навчання

Інтерактивні методи навчання мають обиратися відповідно до навчальних потреб і сприяти досягненню мети навчання. Поряд з цим, сама суть інтерактивності вводить елемент непередбачуваності. Це означає, що опис інтерактивних методів, алгоритм їх реалізації модифікуються відповідно до вимог конкретної навчальної ситуації.

Інтерактивність у навчанні проявляється через дію, взаємодію та діалог. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

Обираючи метод, учитель керується алгоритмом вибору:

- 1) «мені потрібно досягти такої цілі»;
- 2) «результатом має стати...»;

3) «обираю метод, який дозволить отримати цей результат якнайуспішніше»;

4) «планую умови дидактичного процесу»;

5) «добираю ресурси».

Загальні рекомендації

Процес планування – це розробка змісту та послідовності дій для досягання визначеної мети. Мета – запрограмований результат. Для досягнення мети необхідно:

всестороннє вивчення особистісних і навчальних особливостей дитини;

поєднання ситуативної і перспективної мотивації учіння;

залучення життєвого досвіду дітей;

оновлення освітнього середовища класу;

оптимізація у межах системи і окремого уроку кількості і тривалості вправ для індивідуальної роботи учнів;

забезпечення суб'єктності учіння: залучення учнів до визначення мети роботи, діалогу, ігрових ситуацій, драматизації та імпровізації, парної та групової роботи, рефлексивних суджень тощо;

зменшення ролі вчителя у контрольованій діяльності, перевага позитивного змістового оцінювання; систематичне залучення дітей до самоконтролю та самооцінювання.

Складання плану:

1) визначити цілі: що мають знати учні після закінчення цього періоду;

2) визначити напрями змісту: що вивчається, які поняття слід вивчити;

3) які предмети: наскільки зміст різних предметів відповідає темі;

4) які методи роботи застосувати;

5) які матеріали застосувати;

6) як забезпечити диференціацію та як здійснювати оцінювання

У зв'язку із світовим викликом щодо епідеміологічної ситуації, що має місце і в Україні, та необхідністю введення карантинних заходів задля запобігання поширення вірусних хвороб, під час планування організаційних заходів, що забезпечують освітній процес, у тому числі і під час календарно-тематичного планування з предметів вивчення важливо врахувати можливість організації освітнього процесу в межах навчального року в умовах карантину.

організації освітнього процесу в межах навчального року в умовах карантину.

МОН України надало інформацію щодо пропонуваних варіантів (сценаріїв) організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в умовах поширення коронавірусної хвороби COVID-19 у 2021/2022 навчальному році та пропозиції МОН щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення протидії коронавірусної хвороби (COVID-19) в системі освіти.

У листі Міністерства освіти і науки України від 23.07.2021 №1/10-3101 «Щодо особливостей організації навчання» розглянуті три варіанти організації освітнього процесу:

- варіант 1 – низький рівень захворюваності, «зелений» рівень епідемічної небезпеки
- варіант 2 – високий рівень захворюваності, «червоний» рівень епідемічної небезпеки.
- варіант 3 – середній рівень захворюваності – «жовтий» і «помаранчевий» рівні епідемічної небезпеки.

У листі зазначено, що «для організації освітнього процесу за будь-яким варіантом (сценарієм), за яким можливе очне навчання, важливим є нормативне визначення % вакцинованого персоналу закладу освіти і механізму допуску до роботи працівників у разі відмови від вакцинації або наявності протипоказань до вакцинації».

Під час вибору на початку навчального року навчально-методичного комплексу для вивчення предмета передбачити можливості використання засобів та інструментарію дистанційного навчання в умовах очного навчання

Для організації дистанційного навчання в цей період пропонуємо скористатися методичними рекомендаціями, поданими у листах МОН від 23.03.2020 № 1/9-173; від 16.04.2020 № 1/9-213; методичними рекомендаціями «Організація дистанційного навчання в школі» (авт. А. Лотоцька, А. Пасічник), розробленими за підтримки МОН (<https://cutt.ly/MynTayc>).

При організації освітнього процесу в карантинних умовах має забезпечуватись:

- соціальне дистанціювання;
- мінімізація переміщення здобувачів освіти та комунікація між ними в межах закладу освіти;
- дотримання нормативів наповнюваності класів та інших вимог законодавства про освіту.

У нових умовах, які виникли через пандемію і трансформували освіту, володіння цифровими навичками, уміння користуватися технологіями дистанційного навчання — це вже вимога, необхідність.

Шановні колеги! Рекомендуємо закладам освіти підготуватись до роботи в умовах карантинних обмежень і у 2021-2022 н.р. Радимо в освітньому процесі використовувати цифрові платформи, які дають змогу реалізовувати авторські методичні задуми, створювати навчальні курси, гнучко розподіляючи контент між онлайн- та офлайн-частинами, диференціювати навчальні завдання, проводити онлайн уроки, оперативно надавати зворотний зв'язок, відстежувати навчальний поступ кожного учня, створювати та наповнювати портфоліо.

Школа може організувати дистанційне навчання за допомогою: поєднання онлайн-занять через Zoom, Skype, Instagram, Google, Hangouts; заздалегідь записаних відеоуроків, презентацій від вчителів чи із зовнішніх

освітніх ресурсів; ретельно підібраних завдань для самостійної роботи із подальшою перевіркою; використання безкоштовних вебсерверів та платформ, наприклад, Google, Classroom, Moodle, Microsoft Teams.

Як показує досвід, учням і їхнім батькам значно легше навчатися дистанційно, коли контент із усіх навчальних предметів знаходиться на одній платформі. Рішення про використання в обов'язковому порядку цифрової платформи в освітньому процесі вирішує педагогічна рада, адже у такий спосіб школа має можливість адаптувати програму до технічних можливостей учнів і вчителів.

Нагадуємо, що дистанційна форма здобуття освіти залишається добровільною, тобто винятково за бажанням учнів та їхніх батьків, і таку можливість має будь-який учень для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії. Для того, щоб перевести дитину на дистанційну форму здобуття освіти, один із батьків має подати заяву керівнику закладу освіти, який надає послуги саме за дистанційною формою здобуття освіти. Дізнатися про ці заклади освіти можна в управлінні освіти. Якщо є обставини, що об'єктивно унеможливають особисте подання заяви, можна подавати скановану копію або фотокопію заяви будь-якими засобами зв'язку (факсом, електронною поштою тощо). У заяві має бути інформація про те, чи є в учня умови для дистанційного навчання в синхронному та асинхронному режимах, зокрема, доступ до мережі Інтернет, персональний комп'ютер (із можливістю використання засобів аудіо-, відеоконференцзв'язку).

Зарахування (переведення) на дистанційну форму здобуття освіти здійснюється за наказом керівника закладу освіти, як правило, до початку навчального року або семестру (триместру) навчання (частина 4 розділу 2 Положення). Нагадуємо, що не менше 30% навчального часу, передбаченого освітньою програмою закладу освіти, організовується в синхронному режимі, під час якого вчитель та учні одночасно взаємодіють та комунікують між собою в електронному освітньому середовищі (зазвичай онлайн уроки). А 70% навчального часу здійснюється взаємодія в асинхронному режимі, тобто із затримкою у часі, застосовуючи при цьому інтерактивні освітні платформи, електронну пошту, форуми, соціальні мережі тощо (абзац 2, частина 7, розділ I Положення).

- Під час дистанційного навчання має забезпечуватися регулярна взаємодія вчителя з учнями та батьками. Останні повинні сприяти виконанню дитиною освітньої та навчальних програм, досягненню передбачених ними результатів навчання, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, дбати про фізичне та психічне здоров'я дітей, формувати у них навички здорового способу життя, а також сприяти дотриманню учнями академічної доброчесності.

- Організацію дистанційного навчання здійснюється за :

Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти ; листом МОН від 02.11.2020 № 1/9- 609 Щодо організації дистанційного навчання.

Існують певні вимоги, скільки часу діти різного віку можуть безперервно працювати з технічними засобами під час уроку, щоб не завдавати шкоди здоров'ю. Ці вимоги сформульовані, зокрема, у новому Санітарному регламенті:

- для учнів 1 класів — не більше 10 хвилин;
- для учнів 2 — 4 класів — не більше 15 хвилин.
- Змішане навчання ефективне завдяки цілковитій пристосованості

до конкретних умов, матеріалу і навіть потреб конкретного класу. Радимо врахувати переваги кожної моделі та виклики до впровадження, проаналізувати власні можливості та можливості здобувачів освіти й обрати ту, яка найкраще допоможе досягнути навчальних результатів.

- У початковій школі допускаються застосування технології:

- *«перевернутий клас»* (учитель надає навчальний матеріал для вивчення вдома, а на уроці проводить практичне підкріплення знань учнів). При такій моделі здобувачі освіти за визначеним графіком вивчають онлайн-частину вдома та офлайн-частину в закладі. Тобто вдома вони засвоюють теоретичний матеріал і переглядають лекції, а в аудиторії працюють із педагогом над практичними завданнями та проєктами. Перевага такої системи у тому, що заклад не повинен додатково закуповувати обладнання, адже здобувачі освіти користуються ним удома. Наприклад, вони можуть переглядати відео на смартфонах. Мінус цієї моделі в тому, що можуть бути проблеми з доступом до інтернету вдома або відсутність потрібних гаджетів;

- *«ротація за станціями»* (учні працюють у класі та за визначеним графіком проходять окремі станції: групова робота, самостійна робота за комп'ютером, спілкування з учителем тощо). У такій моделі здобувачі освіти працюють у кабінеті й за визначеним графіком проходять окремі станції. Тобто чергують різні види діяльності: онлайн-навчання, фронтальну роботу з педагогом, групову роботу й роботу над проєктом. Частину завдань вони обов'язково виконують онлайн. Станції можуть охоплювати як індивідуальну роботу чи роботу в групах, так і роботу цілим класом. Як показує практика, це найбільш доступна і зручна модель, коли здобувачі освіти, наприклад, тільки звикають до змішаного навчання. Характерна риса цієї моделі — здобувачі освіти повинні пройти всі станції. Поділ на групи та індивідуальне інструктування педагогом — дуже гнучкі. Тому групи можуть змінюватися протягом навчального року залежно від потреб здобувачів освіти. Недолік цієї моделі, як показує практика, педагогові, який тільки починає працювати з нею, важко скласти завдання в маршрутному листі для різних станцій, насамперед для станції «онлайн-навчання»;

- *«ротація за кімнатами»* (учні працюють у класі та за визначеним графіком проходять окремі станції: групова робота, спілкування з учителем тощо, а для виконання самостійної роботи за комп'ютером переходять у комп'ютерний клас). Модель схожа на попередню, проте у ній здобувачі освіти змінюються не в межах аудиторії, а межах навчального закладу.

Однією зі станцій є не просто робота онлайн, а робота в окремому приміщенні;

- *«індивідуальна ротація»*. У такій моделі здобувачі освіти працюють у закладі й проходять окремі станції за індивідуально визначеним графіком. Відмінність цієї моделі від «ротації за станціями» у тому, що не обов'язково проходити всі станції. Перевага моделі — підлаштування графіків та способів роботи під особисті потреби кожного. Якщо комусь простіше працювати онлайн, а хтось отримує кращі результати завдяки груповим завданням — така модель врахує ці особливості. Водночас здобувачі освіти мають спланований графік, тобто система передбачувана та зрозуміла для всіх користувачів. Проте така модель потребує додаткового фінансування на технічне забезпечення комп'ютерами та іншими електронними пристроями.

- Асинхронний режим навчання передбачає, що вчитель може записати онлайн урок та надавати його учням для опрацювання. Якщо учень бажає записати онлайн-урок, він має попередити про це вчителя. Варто знати і суворо дотримуватися вимог закону про те, що допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (стаття 32 Конституції України). Запис уроку є певним збиранням інформації про особу. Але якщо під час онлайн уроку здійснюються протиправні дії особою, яка обіймає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень, запис допускається без їх дозволу за умови, що зйомки спрямовані на захист прав людини. Відповідно до статті 307 Цивільного кодексу України, фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається (згода за замовчуванням), якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру. Тому учень та/або батьки мають попередити вчителя про запис онлайн уроку.

- Враховуючи всі зміни і оновлення, важливо продовжити навчання педагогів у напрямі опанування інформаційними технологіями та їх ефективного використання в роботі. В умовах нового формату освітньої діяльності в Україні рекомендуємо вчителям закладів загальної середньої освіти вдосконалювати також цифрові компетентності, які активізують пізнавальний інтерес учнів до використання додаткових навчальних матеріалів, розміщених на освітніх електронних ресурсах. Актуальність даного питання підтверджена використанням дистанційної форми навчання в період карантинних заходів на території України.

- Для активізації готовності здобувачів освіти до сприймання нового, важливо в період повторення акценти зробити на формуванні способів дій, щоб учень був озброєний інструментами усвідомленого опанування певними поняттями, явищами, процесами, що в свою чергу має

стати підґрунтям для успішного виконання практико-орієнтованих завдань, вирішення життєвих проблем.

- Для забезпечення якісного виконання освітніх програм в умовах очного та дистанційного навчання пропонується під час календарно-тематичного планування у навчальних програмах і календарно-тематичних планах виділити ключові теми, на яких ґрунтується подальше опрацювання програмового матеріалу. Це дозволить без порушення системи програмових вимог ущільнювати, оптимізувати вивчення предмета, концентрувати увагу на відпрацюванні позицій, що мають забезпечити якісну самостійну роботу учнів в умовах дистанційного навчання. Під час вибору на початку навчального року навчально - методичного комплексу для вивчення предмета передбачити можливості використання засобів та інструментарію дистанційного навчання в умовах очного навчання.

- Навчальний день у 1-4 класах Нової української школи доцільно розпочинати ранковими зустрічами, метою яких є створення психологічно комфортної атмосфери в класному колективі та формування в учнів мотивації до навчальної діяльності.. На ранкову зустріч бажано відводити перші 15-25 хвилин навчального дня, що регламентують під час розроблення розкладу дзвінків для 1-4 класів. Решту часу навчального дня необхідно розподілити між уроками та перервами відповідно до кількості годин навчального плану, що є академічними годинами, та тривалості уроків, визначеної у Законі України «Про загальну середню освіту».

- Фактичне виконання навчальної програми фіксується у Класному журналі відповідно до Методичних рекомендацій щодо заповнення Класного журналу учнів початкових класів, затверджених наказом МОН від 07.12.2018 № 1362 (із змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 09.01.2020 № 21) та наказом МОН № 813 від 13 липня 2021 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів закладів загальної середньої освіти».

- Міністерство освіти і науки затвердило нові методичні рекомендації щодо оцінювання учнів початкових класів. Такий наказ № 813 від 13 липня 2021 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів закладів загальної середньої освіти») опублікований на сайті МОН.

МОН дозволило школам використовувати вербальну оцінку замість рівневої. Тобто оцінка буде формувати навички, демонструвати ріст та вдосконалення дитини, а не просто констатувати, наскільки учень виконує план вивчення предмета.

Основний принцип реформи НУШ – дитиноцентризм.. Тому оцінювання має дві пріоритетні функції: формувальну та діагностувальну. Вчителі мають оцінювати не лише результати, а й процес досягнення. Наприклад: Якщо успіхи у читанні двох дітей однакові (вони швидко читають), то зусилля їх були різні. Адже одна дитина на початку року так само легко це робила, а інша – навчилася протягом навчання. Тож вербальне

оцінювання має відображати подоланий учнем шлях. Також вчителям варто зважати на особистісні надбання учня – активність, старанність, самостійність, відповідальність, комунікабельність.

Вербальна (словесна) оцінка – це таке собі судження, яким вчитель описує досягнення дитини і те, над чим варто попрацювати. Наприклад: “Діна розв’язує задачі за алгоритмом, але ще потребує допомоги вчителя та роз’яснень. Щоб досягти результату, їй варто бути більш уважною та прагнути самостійності, водночас це дуже старання учениця”. Такі вербальні оцінки, згідно з рекомендаціями, пропонують залишити для учнів 1 – 2 класів.

Рівнева оцінка Тепер школи мають вибір: оцінювати результати навчання у 3 – 4 класах вербальними або рівневими оцінками. Рівнева оцінка визначає рівень результату. А самі рівні позначають літерами:

П – початковий,
С – середній,
Д – достатній,
В – високий.

Для уніфікації термінів і зручності їх використання введено оцінювальне судження пропонують називати вербальною оцінкою, а оцінювальне судження із зазначенням рівня – рівневою оцінкою. Обидві оцінки можна виражати як усно, так і письмово.

За рекомендацією, частіше варто використовувати саме вербальну оцінку. Вона підходить як для оцінювання особистих надбань учнів початкових класів, так і для об’єктивних результатів навчання. Рівнева оцінка може допускатися лише для результатів навчання учнів 3–4 класів (на підставі рішення педради).

У наказі МОН № 813 від 13 липня 2021 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів закладів загальної середньої освіти») також є орієнтовна рамка оцінювання за рівнями (додаток 2). Окрім того, запропоновані нові форми свідоцтв досягнень для 1–2 і 3–4 класів (додатки 2 і 3).

Рекомендації також містять Орієнтовну рамку оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів. Вона дозволяє забезпечити об’єктивність і точність результату оцінювання і покликана допомогти формувати оцінювальні судження та визначати рівень результату навчання.

Водночас заклад може розробляти і фіксувати загальні положення щодо оцінювання результатів навчання учнів у освітній програмі та конкретизувати їх у частині положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти. Особливості організації оцінювання в певному класі можуть ініціюватися вчителем і бути затвердженими на засіданні педагогічної ради закладу.

У рекомендаціях наголошено, що оцінка є конфіденційною інформацією, доступною лише для учня/учениці та його/її батьків (або осіб, що їх замінюють).

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, отримання даних, їх аналіз та формулювання суджень про результати навчання учнів здійснюють у процесі:

- формувального оцінювання, мета якого – відстеження особистісного розвитку учнів й опанування навчального досвіду;
- підсумкового оцінювання, мета якого – співвіднести навчальні досягнення учнів з обов'язковими/очікуваними результатами навчання, визначеними Держстандартом або освітньою програмою.

Рекомендовано враховувати, що формувальне оцінювання розпочинається з перших днів навчання у школі і триває постійно. Для ефективності формувального оцінювання рекомендовано дотримуватись алгоритму діяльності вчителя під час його організації:

- формулювання об'єктивних і зрозумілих для учнів навчальних цілей;
- визначення разом з учнями критеріїв оцінювання;
- формування суб'єктної позиції учнів у процесі оцінювання;
- створення умов для формування вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність (рефлексія);
- коригування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання.

Об'єктом підсумкового оцінювання є результати навчання учнів за рік. Під час такого оцінювання рекомендовано зіставляти навчальні досягнення учнів з очікуваними результатами навчання, визначеними в освітніх програмах закладів з урахуванням Орієнтовної рамки оцінювання.

Основою для підсумкового оцінювання можуть бути результати виконання тематичних діагностувальних робіт, записи оцінювальних суджень про результати навчання, зафіксовані на носіях зворотного зв'язку з батьками, спостереження вчителя у процесі формувального оцінювання. Підсумкову оцінку за рік рекомендовано визначати з урахуванням динаміки досягнення того чи іншого результату навчання.

Школи мають прописати у статуті, який саме метод оцінювання обрали і будуть практикувати. Також у школи є право розробляти власні положення щодо оцінювання результатів навчання учнів. У МОН наголошують, що рівневі оцінки мають не засмучувати дитину через помилки, а давати відчуття сходинок, якими можна просуватися до знань та вмінь. (https://ukr-space.com.ua/news/152219?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=nove-oczinyuvannya-uchniv-1-4-klasiv-shho-oznachatymut-liter-y-p-i-d-u-shhodennyku&fbclid=IwAR0X1UFOof1LZzWhSMf5KvIrLOQmuUZYriOL1t183jtzsnKvIDdwQ6prybo)

Рекомендуємо в організації вивчення інтегрованих курсів застосовувати інструменти інтегративного підходу, який дозволяє формувати в уяві учнів цілісну картину світу і будується за принципом об'єднання декількох видів діяльності і різних засобів розвитку учнів, що забезпечує можливість формування і розвитку у них системи навчальних дій, а також передбачає

вивчення розділів курсу не ізольовано, а в їх взаємозв'язку. Реалізація інтегративного підходу зумовлює застосування різних видів навчальних активностей, у тому числі різних видів рухової активності (фізкультхвилинки, рухливі паузи, театралізовані ігри тощо) на уроках з різних предметів.

Актуальним засобом формування світогляду учнів є проблемне навчання, ефективність якого полягає у тому, що при вирішенні задач такого типу в учнів формується критичне, творче, діалектичне мислення. Проблемне навчання сприяє формуванню умінь застосування системи логічних прийомів або окремих способів творчої діяльності, умінь творчого застосування знань, тобто застосування знань у новій ситуації. Воно сприяє накопиченню досвіду творчої діяльності, оволодінню дослідницькими методами, набуттю досвіду вирішення практичних проблем та зміцнює мотиваційний складник освітнього процесу.

Навчально-пізнавальна діяльність на другому циклі навчання неможлива без проєктної діяльності, яка спрямована на вирішення учнем або групою школярів дослідної, творчої або практичної проблеми. В організації проєктної діяльності рекомендується враховувати вікові особливості учнів, їх інтереси та надавати переваги реалізації колективних або групових проєктів. Оскільки проєктні роботи не обмежуються тільки лише урочними годинами, тому пропонується використовувати резервний час та інтеграцію з позаурочною діяльністю. Наголошуємо, що лише комплексне використання всіх підходів до організації навчального процесу створить можливості для організації навчальної діяльності на високому рівні, успішного досягнення очікуваних результатів та підвищення якості освіти.

Звертаємо увагу на те, що вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти передбачені за визначеними освітніми галузями. Зважаючи на це, пропонуємо під час підготовки до нового навчального року розглянути та удосконалити знання про реалізацію освітніх галузей, через які розкривається зміст державного стандарту початкової загальної освіти. Рекомендуємо, враховуючи авторські права та інтелектуальну власність, використовувати навчальні матеріали розміщені на освітніх платформах, сайтах для удосконалення та підвищення якості викладання освітніх галузей в початковій школі: - мовно-літературна (українська мова та література, мови та літератури відповідних корінних народів і національних меншин, іншомовна освіта);

Шановні колеги! Сподіваємось, що наступні матеріали будуть корисними у вашій роботі:

Мовно-літературна освітня галузь:

1. Нові завдання – нові рішення // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://bit.ly/3y7H1Z3>
2. Мовно-літературна освітня галузь // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://bit.ly/3yaKhTD>
3. Сутність освітніх галузей за Державним стандартом початкової освіти // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://goo-gl.su/QV0M>

4. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3y7puQN>.

- математична:

Пропонуємо інтернет-ресурси для створення навчального та ігрового контенту з математики для молодших школярів. Автор – Світлана Скворцова:

1. Створення інтерактивних вправ з математики за допомогою сервісу LearningApps

2. Особливості використання Google Classroom у навчанні математики молодших школярів

3. Особливості використання сервісу Classtime у навчанні математики молодших школярів

4. Особливості використання онлайн дошки Padlet у навчанні математики молодших школярів

5. Zoom та Classdojo у навчанні математики молодших школярів Режим доступу: <https://bit.ly/3icy2AF>

- природнича:

Рекомендуємо використовувати у своїй роботі наступні матеріали:

1. Природнича освітня галузь // [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://kmmedia.com.ua/ed_prof/natural_science/

2. Сутність освітніх галузей за Державним стандартом початкової освіти // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://goo-gl.su/QV0M>

3. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко);

4. Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3xbUP3r>

- технологічна:

На допомогу вчителю рекомендуємо використовувати у своїй роботі наступні джерела:

1. Технологічна освітня галузь у новій українській школі: перспективи розвитку // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://goo-gl.su/ci11>

2. Сутність освітніх галузей за Державним стандартом початкової освіти // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://bit.ly/3720ezB>

3. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів

загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко);

4. Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3iLaYb6>

- інформатична:

Рекомендуємо використовувати у своїй роботі наступні матеріали:

1. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3BJdY0n>

2. Сутність освітніх галузей за Державним стандартом початкової освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3iSwkTZ> 3. Савченко О. Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти;

типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3x82dgz> - соціальна і здоров'язбережувальна: Рекомендуємо використовувати у своїй роботі наступні матеріали: 1. Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo-gl.su/M8qTO3>

2. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3iKHJ88>

3. Савченко О. Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3iPUXAB>

- громадянська та історична:

3 урахуванням важливості даної освітньої галузі рекомендуємо використовувати у своїй роботі наступні матеріали:

1. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко);

методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3eYDkNO>

2. Сутність освітніх галузей за Державним стандартом початкової освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo-gl.su/QV0M>
Савченко О. Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2WeKV4n>

3. Методика навчання громадянської та історичної освітньої галузі // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

4. Громадянська та історична освітня галузь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo-gl.su/90Ktk>
5. Громадянська та історична освітня галузь // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/3iUq2>

- мистецька:

Рекомендуємо:

звернути увагу педагогів на особливості реалізації мистецької освітньої галузі, висвітлені у Державному стандарті початкової освіти <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (додаток 10). Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мистецької освітньої галузі та типових освітніх програмах для закладів загальної середньої освіти:

розглянути електронні версії всіх підручників з мистецтва для 3 класу, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»: «Мистецтво» підручник інтегрованого курсу для 3 класу – 2020 <https://bit.ly/2UT79sr>

звернути увагу на освітні ресурси для вчителів, які викладають «Мистецтво», зокрема: журнал «Мистецтво та освіта» <http://artedu.com.ua/index.php/adm/golovna>, журнал «Мистецтво в школі (музика, образотворче мистецтво, художня культура)» <https://bit.ly/3BGUzX>, освітній проект «На Урок» <https://naurok.com.ua/> тощо

- фізкультурна

Рекомендуємо використовувати у своїй роботі наступні матеріали:

1. Сутність освітніх галузей за Державним стандартом початкової освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo-gl.su/QV0M>

2. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко);

3. Методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2VhNjGY>.

-інтернет-ресурси

1. Щоденні 5, Щоденні 3. Вступ. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. Пристінська М.С. (<https://www.youtube.com/watch?v=fWq8QXpe8zQ>)
2. Щоденні 5, Щоденні 3. Основні принципи та переконання. Основні принципи та переконання. Онлайн-курс (<https://www.youtube.com/watch?v=TaRsxik8oVI>)
3. Щоденні 3. Онлайн-курс для вчителів початкової школи (<https://www.youtube.com/watch?v=fWq8QXpe8zQ>)
4. Критичне мислення. Таксономія Блума. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. Інна Большакова (https://www.youtube.com/watch?v=JRXCCu_LJnA)
5. Структура уроку критичного мислення. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. Інна Большакова (https://www.youtube.com/watch?v=Z_XOBOqr4XM)
6. Кубування. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. Інна Большакова (<https://www.youtube.com/watch?v=x9AK0MUf03A>)
7. Розвиток критичного мислення. «Читання з маркуванням» (https://www.youtube.com/watch?v=dg_XLMN6SZ8)
8. Розвиток критичного мислення. Стратегія «Діаграма Венна» (https://www.youtube.com/watch?v=-jH_P0ukyDs)
9. Розвиток критичного мислення. Стратегія «Т-таблиця» (<https://www.youtube.com/watch?v=8HLA-FJZY00>)
10. Розвиток критичного мислення. Стратегія «Мозковий штурм» (<https://www.youtube.com/watch?v=L3qcaI9WG4M>).

Шановні друзі, колеги! Сучасний світ змінюється, з кожним днем стає все більш прогресивнішим і цивілізованішим, удосконалюються сучасні технології.

В сучасній школі повинні викорінюватись такі риси, як закомплексованість, недовір'я, безініціативність. Кожна дитина повинна брати активну участь у навчальному процесі. Вона повинна відчувати себе потрібною і не приниженою. Навчання має бути невимушеним і цікавим. Школа повинна стати фундаментом для вибору професії в майбутньому. Кожна дитина має самовиразитися в школі, а самореалізуватися в житті.

Реалізації Нової української школи і всьому цьому і сприяють інноваційні технології в сучасній педагогічній освіті. Впровадивши в свою педагогічну діяльність сучасні інноваційні технології, а зокрема, інтерактивні форми навчання, метод проектів, інформаційно-комунікативні технології. У процесі роботи кожна дитина розкривається як неповторна індивідуальність, виконує свою функцію. Такі інтерактивні форми організації, як кооперативні і технології навчання в дискусії, і метод проектів, дослідницька діяльність значно згуртовують учнівський колектив, сприяють розвитку ініціативності, впевненості, толерантності. А якщо дитина буде навчатися з цікавістю, то звичайно і підвищиться якість навчання.

Використані джерела:

https://novashkola.ucoz.ua/publ/vikoristannja_innovacijnikh_tekhnologij_v_pochatkovij_shkoli/1-1-0-13;

<https://naurok.com.ua/vikoristannya-innovacijnih-form-i-metodiv-navchannja-na-urokah-ukra-nsko-movi-v-pochatkovih-klasah-8140.html>;

<https://www.pedrada.com.ua/article/2251-nush-ta-nnovatsyn-tehnolog-v-pochatkovy-shkol>;

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

*методист відділу дошкільної
та початкової освіти ПОППО
Крилевець М.П.*